

Araştırma Makalesi (Research Article)

Gönderim Tarihi (Received): 16.08.2020 Kabul Tarihi (Accepted): 18.10.2020

Postmodern Kentsel Mekanda Kültürel Belleğin İnşa Süreci: Televizyon Dizilerinde Öne Çıkan Nostaljik Eğilimler

Cem TUTAR¹²

Öz

Sermayenin mekânsal hareketliliğine koşut, kültürel olarak postmodern, modern ve geleneksel ilişkilerin iç içe yaşandığı kentsel mekanlar, neoliberal üretim politikalarının ve ideolojilerinin yarattığı eşitsizlikler ve toplumsal farklılıklarla görünüm kazanmıştır. Atomize olan, yalnızlaşan insanlar; geleneksel toplumda ya da örgütlü modernlik dönemindeki sınırları belirli bir toplumsal yapı içerisindeki güvenilir mekânsal ilişkiler ve kimlik algısına duyulan özlemle medya tüketimine yönelmektedirler. Televizyon çeşitli program içerikleriyle toplumsal belleğin oluşmasına katkı sağlarken prime time yayın akışı içinde dolaşımda olan diziler söz konusu belleği sürekli güncelleyerek, geleneksel, modern ilişkileri postmodern dünyanın yörüngesine nostaljik unsurları kullanarak sürüklemektedir. İzleyiciler, geçmişin bu tanıdık kültürel yaşam kalıplarına takılarak, daimi izleyici statüsüne yerleşirken, dizilerin temsil ettiği gündelik yaşam pratikleri üzerinden kendiliklerini yeniden inşa etmektedirler.

Bu çalışmada postmodern kentteki mekânsal pratikler ve kültürel yapıyla ilişkili olarak son dönemde öne çıkan TRT 1'de yayınlanan "Tutunamayanlar" adlı dizi, alanla ilgili kuramsal perspektif üzerinden irdelenmektedir. Buna göre söz konusu dizi bir yandan sosyo-ekonomik ve kültürel olarak toplumsal yapıyla bütünleşemeyenlerin gündelik hayatından fragmanları temsil ederken diğer yandan eskinin anlam boyutuna yapılan vurgularla günün sorunlarının nasıl aşılıp çözüldüğünü ortaya koymaktadır. Dizide postmodern kültürdeki genel anlam kaybına karşılık tarihsel momentteki önemli figür ve olaylara yapılan yolculuk sürecinde imgesel olarak eklektik, nostaljik unsurlar bir tarihsel arka fon olarak bireylerin gündelik hayatına eşlik ederken tüketim ekonomisine eklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Postmodern Kent, Kültürel Bellek, Nostalji, Tüketim Kültürü, Televizyon Dizisi.

Atıf (Cite as): Tutar, C. (2020). Postmodern Kentsel Mekanda Kültürel Belleğin İnşa Süreci. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 34, 102-121. DOI: 10.31123/akil.781252.

1 Dr. Öğretim Üyesi, Üsküdar Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü, cem.tutar@uskudar.edu.tr ORCID ID: 0000-0002-4547-6171.

2 Sorumlu Yazar (Corresponding Author)

Construction Process of Cultural Memory in Postmodern Urban Space: Prominent Nostalgic Trends in Television Series

Abstract

In parallel with the spatial mobility of capital, inequalities and social differences created by neoliberalism have become apparent in urban spaces -where postmodern, modern and traditional relations are lived one within the other in terms of culture-. While television contributes to the formation of social memory with various program contents, the series that are broadcasted in the prime-time stream updates such memory continuously, dragging traditional and modern relations to the orbit of postmodern world by nostalgic elements. Audiences linger on these familiar cultural life patterns and settle in the status of permanent audience and thus, reconstruct themselves through the daily life practices in the series.

This study discusses the TV series “*Tutunamayanlar*”, broadcasted by TRT 1 on spatial practices and cultural structure in the postmodern city. The series represents fragments from daily life of those who cannot integrate within the social structure because of socio-economy and cultural issues and shows how everyday problems are attempted to be solved by giving references to past. In the series, fictitiously eclectic and nostalgic elements are articulated in the consumption economy while accompanying individuals’ daily life as a historical background during the journeys to important figures and events, despite the general loss of meaning in postmodern culture.

Keywords: Postmodern City, Cultural Memory, Nostalgia, Consumption Culture, Television Series.

Giriş

Üretim ilişkileri alanındaki değişimler sonucunda Sanayi Devrimi ile birlikte modern anlamda kentsel alanlar görünürlük kazanmaya başlamıştır. Mumford’a göre bu dönemle birlikte kapitalizm, pazar hacmini genişleterek kentin metalaşmış her bölümünü ekonomik olarak el değiştirtmeyi hedeflerken çalışanlar fordist üretim süreci içerisinde günün büyük kısmını fabrikalarda geçirmektedir (2007, s. 548-549). Sanayi kentindeki meta üretimi ve sermaye birikim süreci sonrasında oluşan artı değer bir elde toplanması sonucunda kapitalizm 1929 yılında ekonomik bir bunalım dönemine girmiştir. Talep alanında yaşanan daralma sonucunda ortaya çıkan bu krizin aşılması yolundaki çabalar yeni bir toplumsal sistemin oluşmasını beraberinde getirmiştir. Özellikle 1960’lı yılların sonuyla birlikte kapitalizmde vurgu üretim alanından tüketim alanına yönelmiştir (Yırtıcı, 2009, s. 100). Post-fordist üretim şeklinin desteklediği emek ve sermaye alanındaki esnekleşme süreci mekânsal pratiklere etki ederek onları da dönüştürürken genelde kitle iletişim araçları özelde ise yaygınlığı ile televizyon tüketim kültürünün yayılmasına aracılık etmiştir.

Neoliberal ekonomi içerisinde postmodern kentsel mekanları sorunsallaştıran

teorisyenlerden biri olan Edward W. Soja'ya göre 1970'lerde kentsel ölçekte Marksist mekânsal analiz iktisat, sosyoloji ve coğrafya gibi diğer disiplinlerle bir araya gelerek kenti sadece sanayi üretimi ve birikimin merkezi olarak değil aynı zamanda kapitalist toplumun işgücü, mübadele ve tüketim alışkanlıkları üzerinden yeniden üretildiği bir kontrol noktası olarak tanımlamaya başlamıştır (2017, s. 129-130). Neoliberal ekonomik sistemin getirisi olarak ekonomik ve toplumsal alandaki özelleştirmenin artması ve serbest pazar ekonomisi içerisinde örgütlü yapının aşınması sürecinde kentsel alanda bireyler gittikçe daha güvensiz ve akışkan yaşam koşulları içerisinde yaşamaya başlamışlardır. Fordist modele dayalı katı modernlikte zamansal süreklilik ilkesi öne çıkarken akışkan modern koşullarda kısa vade ve anındalık en yüksek ideal halini almıştır (Bauman, 2018, s. 188).

Televizyon çağdaş toplumlarda öne çıkan bir kültürel araç olarak eşzamanlılık nosyonu ile küreselleşen dünyadaki pek çok coğrafyadan haber ve enfomasyon içeriklerini bireylerin gündelik hayatları içerisine taşıyarak toplumsal belleğin oluşmasına katkı sağlamaktadır. Postmodern kentsel alanda paylaşılan kültürel alanın bir parçası ve taşıyıcısı olan kültürel bellek her dönemin teknik olanakları içerisinde şekillenmiştir. Sözlü kültür içerisindeki kuşaklar boyu aktarılan hikayelerden daha gelişmiş medya teknolojileri olan yazı, film ve internet gibi zamansal ve mekânsal boyutta geniş anımsama aralığına sahip yapılara kültürel bellek birçok farklı sembolik faaliyet gösteren medyada oluşturulmaktadır. Her bir medya kendine özgü hatırlama yolu ve izini bellekte bırakmaktadır (Erll, 2008, s. 389). Postmodern kültürde medya dolayımıyla dolaşıma giren kültürel bellek içerisindeki geçmişin tanıdık kültürel yaşam kalıpları, nostaljik unsurlar olarak bireylerin hayatlarına eklenmektedir. Bu kültürel formlar bireylerin postmodern kentsel alandaki belirsizlik ve riskleri aşma sürecinde işlevsel öneme sahip bir bellek ekolojisi oluşturarak kendiliklerini inşa etmelerini sağlamaktadır.

Bu çalışma postmodern kentsel mekanlardaki kültürel belleğin kolektif üretim sürecine odaklanırken televizyon dizilerindeki temsillerde öne çıkan nostaljik eğilimleri eleştirel perspektiften irdelemek amacındadır.

1. Neoliberal Mekan Örgütlenmesi Sürecinde Postmodern Kent

Gündelik hayat sosyolojisinin kurucusu olarak nitelendirilen Henri Lefebvre 1950'li yıllarda gündelik hayatın kurucu unsurlarından olan mekan ve zaman boyutunu teorik çerçevede tartışmaya başlamıştır. Lefebvre, mekana ayrıcalıklı bir yer ayırarak mekanın toplumsal üretimi kavramını ortaya koymuştur. Buna göre mekan coğrafi anlamda fiziksel gerçekliğin ötesinde topoğrafik bir unsur olarak toplumsal olayların içinde geçtiği sosyal bir olgudur. Mekanın üretimi kavramı kapitalist ekonomi içerisindeki belirli toplumsal ilişkiler ve örgütlenmeleri içerecek şekilde mekana ait toplumsal bilginin nasıl oluştuğuna ve bu ekonomi-politik örgütlenme tarzının mekanı nasıl etkilediğine odaklanmaktadır (Yırtıcı, 2009, s. 1-2). Bu bağlamda toplumsal mekan, toplumsal yeniden üretim ilişkilerini hem gündelik hayatın sürdürülmesine yönelik etkinliklerde hem de üretim ilişkileri bağlamında içermektedir. Üretim ve yeniden üretimin karşılıklı birlikteliği diyalektik bir süreç olarak birbirini beslemektedir

(Lefebvre, 2014, s. 61). Süreç kapitalist ülkelerde neo-liberalizm ve neo-dirijizm adlı iki temel strateji üzerinden işlemektedir. Neo-liberalizm kent alanında uzmanların ve teknokratların, devlet kapitalizminin müdahalesini savunmasına ya da yön göstericiliğine vurgu yaparken; neo-dirijizm ise devletin iktisadi sürece doğrudan ve etkili olarak müdahalede bulunduğu bir çeşit devletçilik çeşididir (Lefebvre, 2013, s. 76). Neo-Marksist bir perspektiften toplumsal hayatı anlamlandırmaya çalışan Lefebvre, ideolojik aygıtın Ortodoks Marksizm'deki gibi yanlış bilinç kavramsallaştırmasıyla açıklanamayacağını gündelik hayat pratikleri içerisindeki üretim ve yeniden üretim alanının kapitalist sistemin devamı için temel olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda neoliberal ekonomi içerisinde devlet yönlendiriciliği mekânsal pratikler içerisinde neo-dirijizm adlı strateji üzerinden işlemektedir.

Özetlenecek olursa Lefebvre mekan teorisini genel mekan teorisi ve kentsel mekan teorisi olmak üzere iki temel başlık altında şekillendirmektedir. Tarihsel gelişim sürecinde endüstriyel kentsel mekanlardan daha akışkan yaşam koşulları içerisinde belirlenen bir mekan kavramına geçiş yaşanmaktadır. 1970'lerle birlikte kapitalizmin örgütlü yapısı son bularak neoliberal ekonominin desteklediği '*yeni kapitalizm*' olarak da adlandırılan bir dönem başlamıştır. Bu dönemle birlikte kapitalizm daha da küresel ve bağımlı bir hal alırken, üretim ve finans alanları uluslararası karaktere dönüşmüştür. Büyük ölçekli fordist üretim azalırken, hizmetler, tasarım ağırlıklı endüstriler ve yüksek teknoloji üretimler giderek daha önemli hale gelmiş, endüstrisizleşme ve yeniden endüstrileşme süreçleri içerisinde sermaye ve emek daha fazla uzmanlaşarak hareketli hale gelmiştir (Katznelson, 2019, s. 310-311). Yaşanan toplumsal ve ekonomik değişimler sonucunda küreselleşen dünyada kentler ön plana çıkmaya başlamıştır.

Küreselleşmeyi bir süreç olarak ele alan David Harvey'e göre kapitalizm, kendi düşünce tasavvuruna uygun bir coğrafyayı sürekli olarak yeniden inşa etmektedir. Tarihsel bir momentte sermaye birikimini kolaylaştırmak için belirli coğrafi profilleri, ulaşım, iletişim için üretilmiş alanları ve altyapısal uzamsal örgütleri üretmektedir. Devamında üretilmiş bu toplumsal çevreyi yıkarak daha ileri bir aşamadaki birikime yol açmak için yeniden düzenlemektedir (2011, s. 75). Küresel ve yerel arasında bağlantılar kuran postmodern kültüre³ ait özellikler olan oyun, mesafe, gösteri, devingenlik ve sınır aşma

3 Literatürde postmodern kültür kavramı üzerine yürütülen tartışmalara bakıldığında birden çok yönseme olduğu görülmektedir. Bu düşüncelerden bir kısmı postmodernite kavramını modern dönem sonrası kültürel alanı nitelemek için kullanırken diğerleri modernlik düşüncesinin devamı olarak kullanmaktadır. Krishan Kumar, postmodern kültürü yeni bir toplum biçimi nitelemek amacıyla sanayi sonrası topluma bağlantı kurmaktadır. Bu kapsamda üretim biçimlerindeki değişim sonucunda kültürel alan ekonomik etkinlik içerisine katılmaktadır. Enformatik teknolojiler küresel ile yerel arasındaki bağları daha geçirgen hale getirirken tüketim ekonomisine dayalı bir yaşam biçimi bireyler arasında yaygınlaşmıştır (2013: s. 138-149). Ali Akay, postmodernizm bağlamında modernlik ve kent yaşama üzerine tartışmaları yerel düzleme indirgeyerek konuya eleştirel bir bakış açısından yaklaşmaktadır. Akay'a göre 21. Yüzyılın postmodern şehirlerinin bazıları modernizmi yaşamışken diğerleri direkt olarak postmodern bir görünüme kavuşmuştur. Böylece Batı temelli kavramsallaştırmalar olan modernite ve postmodernite küresel kozmopolit toplumda yerel düzlemde farklı şekillerde deneyimlenmektedir. Birleşik Arap Emirlikleri'nde, Çin'de ve Rusya'da şehirleşme her zaman modern ile postmodern ilişkilerin geriliminden meydana gelmiştir. Dubai ise bu anlamda postmodern yaşam biçimi, mimari ve şehirleşme açısından ayırt edici bir noktada durmaktadır (2010: s. 57-58). Bu çalışmada ele alınan TRT 1'de yayınlanan *Tutunamayanlar* dizisi mekânsal pratik olarak İstanbul'da geçmektedir. İstanbul çalışmada *Küresel Kent* metaforu üzerinden üretim sektöründen çok hizmet sektörünün bulunduğu, tüketim ekonomisine eklenmiş bir fiziksel topoğrafya olarak postmodern kent imgesi üzerinden tanımlanmıştır. Ancak açıklandığı üzere modernlik ve postmodernlik düşüncesi Batı temelli kavramsallaştırmalar olup bu kavramların yerel tezahürleri İstanbul üzerinden incelendiği zaman Batı'daki gelişim süreçlerinden farklı bir görünürlük ortaya çıkmaktadır.

aynı zamanda çağdaş mimarlıkta rastlanan yapısal bileşenlerdir. Böylece endüstriyel kentlerin aksine tüketim kentleri gelişmeye başlamıştır (Urry, 1999, s. 172). Postmodern kent, ekonomik alanda sermaye ve emek süreçlerindeki esnek uzmanlaşma; kültürel alanda ise oyunculuk bir etkinlik içerisinde medya ve iletişim teknolojilerinin desteklediği tüketim etkinliği ile karakterize olmaktadır.

1980'lerden sonra kentlerde yaşanan mekânsal ve toplumsal dönüşümleri açıklamak için iç dinamikler yetersiz kalınca kentlerle küresel ilişkiler arasındaki bağı açıklamak için iki kent formu ortaya konulmuştur. John Friedmann'ın *Dünya Kenti* kavramı çokuluslu şirketlerin metropollerde üstlenmesine odaklanarak bu durumu stratejik önem taşıyan sigorta, finans ve iletişim gibi işlemlerde bu mekanların ihtisaslaşmasına bağlamaktadır. Saskia Sassen'ın *Küresel Kent* kavramı ise söz konusu alanların stratejik hizmetlerde uzmanlaştığını ve kültürel alanda öne çıktıklarını vurgulamaktadır (Kiper, 2007, s. 84; Öncü ve Weyland, 2010, s. 15-16). Böylece kentsel mekanlar gittikçe daha fazla para ekonomisine bağlı olarak tüketim etkinliği içerisinde tanımlanırken, medya ve iletişim teknolojilerinin desteklediği bir kültürel alanda görme etkinliği içerisinde anlam kazanmaya başlamışlardır.

Kevin Robins, kentsel alanların her zaman gözün hareketlerini öne çıkardığını vurgulamaktadır. Modern kent yaşamı karşılaşma ve temaslarla yabancıların, bilinmeyenlerin meydan okumalarıyla varlık kazanırken psikolojik şokların ve sürprizlerin yaşandığı bir yerdir. Oysa postmodern kent yersiz-yurtsuzlaştırılmış enformasyon ve imaj akışının hiper alanında yer almaktadır. Kentsel dünyayla yaşadığımız görsel ilişki ve bağlantı önemli bir değişime uğrarken yaşanan durum bir perspektif kaybı anlamına gelmektedir (1999, s. 210, 214-215). Robins'in açıklamaları izlendiğinde kentsel alanların tarihsel süreç içerisinde taşıdıkları üretim, inanç ve iletişim merkezi olma özelliklerinin gittikçe yok olduğu bilgisayar ve iletişim teknolojilerinin desteklediği hiper-gerçeklik alanına terk edildikleri görülmektedir.

Neoliberal mekan örgütlenmesi sürecinde postmodern kentsel alanlarda birey ve toplum arasındaki ilişkiler de şekil değiştirmiştir. Ulrich Beck'e göre 19. yüzyılda modernite, ayrışma ve uzmanlaşmanın hakim olduğu bir toplum ve devlet organizasyonu öne çıkarmıştır. Günümüzdeki belirsizlik ve çoğulculuk krizine karşı olarak modern dönem siyasal güç oyununa bir istikrar kazandırmıştır. 20. yüzyılın başıyla birlikte ise *siyasallığın icadı* kavramıyla bireyselleşme süreci öne çıkarken siyasal istikrar belirsiz bir konum kazanarak her şey bireyin tercihlerine kalmış görünmektedir (2005, s. 9, 214-217). Yaşanan süreçte çalışanlarda aranan vasıflar da değişerek 'beceri toplumu'nun gerektirdiği özellikler artık işe yaramamaya başlamaktadır. Küresel emek arzı, otomasyon ve yaşlanmanın yönetimi bu süreci şekillendiren üç kuvvet olarak *işe yaramazlık kabusu* olarak nitelendirilen bir hissiyata neden olmaktadır (Sennett, 2011, s. 56-67). Beck ve Sennett'in açıklamaları takip edildiğinde *yeni kapitalizm kültürü* olarak da adlandırılan postmodern dönemde neoliberal politikalar ekseninde şekillenen kentsel alanlardaki güvensiz ve risk dolu yapının bireylerin hayatlarını ve kimliklerini dönüştürdüğü görülmektedir.

2. Bellek Kavramına Tarihsel Bir Bakış

Toplumsal bir varlık olarak insan kendi yaşam epizodu süresince içinde yaşadığı dünya ve evreni anlamak için kavram setleri kurmuştur. Oluşturulan bu kavram setlerinin bir kısmı bireyin yaşamıyla son bulmuş diğerleri ise kuşaklar içerisinde aktarılmış ya da yeniden kurgulanarak toplumsal alanda dolaşım girmiştir (Adanır, 1994, s. 33). Zihinsel bir etkinlik olarak oluşturulan kavram setlerinin kültürel alanda aktarılması sosyal bilimlerin alanında bellek, hatırlama ve unutma gibi kavramların tartışılmasına olanak tanımıştır.

Toplum bilimsel anlamda çağdaş kültüre ilişkin teorik tartışmalar bellek kavramının gündeme gelmesini sağlamıştır. Assmann, yaklaşık son on yıldır bellek ve hatırlama kavramlarının tartışılmaya başladığını belirterek bu alandaki toplumsal dinamikleri üç başlık altında sıralamaktadır⁴. Assmann'ın açıklamaları takip edildiği zaman postmodern kentsel mekanlardaki derin mana ve üslup kaybına koşut olarak toplumsal alanda bireyler geçmiş dönemlerin içeriklerine yönelmeye başlamışlardır.

Bellek alanındaki çalışmalar belleğin bir fonksiyonu olan hatırlama edimi üzerinden tanımlanırken Batı düşünce geleneğinde buradan hareketle *bireysel*, *toplumsal* ve *kültürel bellek* yaklaşımları geliştirilmiştir. Bu çalışma kendisinden önce geliştirilen iki bellek tasarımının eksikliklerini gidermesi ve belleği toplumsal etkileşim içerisinde fenomenolojik bir süreç olarak ele almasıyla kültürel bellek yaklaşımını kendisine kuramsal çerçeve olarak belirlemiştir.

Birey odaklı geliştirilmiş olan geçmiş düşüncesi, belleği bireyin geçmişte yaşadığı deneyim ve algılarla birlikte ele almaktadır. Aristoteles, zamanı mekanla birlikte ele alarak değişim ve hareket üzerinden tanımlamıştır. Buna göre zaman önce ve sonra nosyonuna göre ölçülebilirken geçmişteki algılar ve deneyimler tarafından oluşturulan bellek düşüncesine kaynaklık etmektedir. Grek düşünürleri hatırlamayı temelde iki türde ele almışlardır. Bunlar bir duygu 'pathos' gibi aniden akla gelen *mneme* ve sahip olunan bir anın peşine düşülerek, bilinçli bir hatırlama çabasını ifade eden *anamnesis*dir. Ortaçağ döneminde Augustinus ise zaman algısına bağlı olarak belleğin ve konusunun geçmişe ait olduğunun altını çizerek bu geçmişin kişinin izlenimlerden ve geçmiş yaşantısından kaynaklandığını vurgulamaktadır. Augustinus'a göre insan ruhunda içsel bir zaman anlayışına dayanan geçmiş düşüncesi söz konusudur ve bu durum belleğin de içselliğine, bireyselliğine vurgu yapmaktadır. Bireysel bellek konusunda Henri Bergson'un bellek kuramına katkısı geçmişin şimdiki zaman içinde yaşamaya devam ettiğini bu anlamda geçmişin hiçbir zaman geçmişte kalmadığını vurgulamasıdır. Bergson için zaman, öznenin içinde bir süreklilik olarak akan, kesintiye uğramayan bundan dolayı da ölçümlenemeyen ancak hissedilebilen bir olgu olarak öne çıkmaktadır (İlhan, 2018, s. 28-43). Bergson'un düşüncesi bireysel bellek kuramının geldiği son nokta olarak tanımlanabilir.

Toplumsal bellek kavramını ortaya koyan Maurice Halbwachs belleği sosyal bir

4 Buna göre ilk olarak yeni elektronik medya ile bellek dışı kayıt, yapay bellekler anlamında mümkün hale gelmiştir. İkinci olarak, bugünün kültürünü devrini tamamlayan bir yapı olarak tanımlayıp onu hatırlama ve anlamaya dayalı bir yaklaşım yükselişe geçmiştir. Son olarak en belirgin etken ise geçmiş yüzyıla ait önemli birçok toplumsal ve kültürel olaylara tanıklık eden bir kuşağın artık yaşama veda etmesidir (2018, s. 17-18).

olgu olarak yorumlamıştır. En kişisel anılar da dahil olmak üzere belleğin bileşenleri olan anılar, hatıralar sosyal grupların etkileşim ve iletişim süreçleri içerisinde varlık kazanmaktadır. Halbwegs toplumu bellek ve hatırlamanın öznesi olarak kabul ederken teorisi unutma edimini de açıklayabilmektedir. Çünkü insan ya da toplum geçmiş sadece bağlantı kurduğu ilişki çerçevesinde yeniden kurabiliyorsa bu ilişki çerçevesinin dışında kalan her şey unutulacaktır (Assmann, 2018, s. 43-45). Halbwegs'ın toplumsal bellek kavramı, toplumsal yaşam içerisinde belleğin o toplumsal grubun üyelerinin yaşamlarıyla sınırlı olduğu bir anlayışa dayanmaktadır.

Belleğe kültürel yaklaşım, kolektif bellek kavramının geçmişin ve geleneğin şimdiye intikal ettirilmesi hususunda bir çözümlenme ve bakış açısı sağlayamadığı için ortaya konulmuştur. Assmann öncelikle kültürel bellek ile iletişimsel bellek arasındaki ayırmadan yola çıkmaktadır. İletişimsel bellek yakın geçmişe ait anıları kapsarken kişinin çağdaşlarıyla paylaştığı anılardan oluşarak taşıyıcılarıyla sınırlıdır. Kültürel bellek ise kurumsallaşmış bir bellek türü olarak dönemin teknik olanakları içerisinde sözlü, yazılı ya da görsel olarak şekil değiştirmiştir. Bu anlamda insanların gündelik hayatını tamamlayıcı bir unsur olarak kültürel bellek kültürel evrimin tüm aşamaları boyunca süreklilik kazanmaktadır (Assmann, 2018, s. 58-66). Assmann'ın bellek çalışmalarına katkısı toplumsal alandaki sözlü ya da yazılı norm, gelenek, görenek ve yaşam şekillerinin kuşaklar boyu aktarımını olanaklı kılan bir kavramsal set sunmasıdır. Buna göre özellikle postmodern dönemle birlikte görsel bellek iletişim teknolojilerinin sağladığı olanaklar çerçevesinde toplumsal alanın her yanını kapsarken bu görsel imgeler hem içinde yaşanılan dönemi hem de önceki dönemlere ait temsilleri bünyelerinde taşıyarak hayatı anlamlandırma kalıpları olarak iş görmektedir.

Connerton ise teorisinde bireylerin gündelik hayat içerisindeki deneyimlerinin büyük kısmının geçmiş hakkında bildiklerine bağlı olduğunu vurgulayarak genellikle geçmişle ilgili imgelerin var olan toplumsal düzenin meşrulaştırılmasına yaradığını belirtmektedir. Buna göre geçmişin imgeleri ve anımsanan bilgileri törenselleştiren uygulamalar ve performans etkinlikleriyle kuşaklar arasında sürdürülüp, taşınmaktadır (2019, s. 12). Bu süreç Eric Hobsbawm'ın (2006), *geleneğin icadı* kavramsallaştırmasıyla ele alınabilir. Modernlik düşüncesi toplumsal yaşamı tek taraflı bir rasyonalizasyon süreci içerisinde tanımlarken toplumsal ve kültürel alan içerisinde yer alan gelenek ve görenekler bu alanların dışına doğru sürüklenmiştir. Toplumsal gelişim aşamasının bir parçası olarak nitelenebilecek bir dönemde gelenekler yeniden keşfedilmiştir. Sembolik ve ritüel etkinlikler içerisinde tekrar edilerek formel bir yapı kazanan bu kültürel formlar asıl olarak gelenek değil onların yeniden üretilmiş görünümleridir.

3. Kültürel İnşa Süreci Olarak Bellek ve Televizyon

Gerçeklik ve bilgi sorununa fenomenolojik bir perspektiften yaklaşan Berger ve Luckmann'a göre anlam bireyin bilincinde inşa edilir. Anlam deneyime ilişkin olarak kurulurken nesnelleştirme sürecinde anlam ve kurumların tarihsel birikimi ortaya çıkmaktadır. Bu sayede bireyin gündelik hayatta karşılaştığı sorunlar karşısında yükü azalmaktadır. Modern ve ötesi toplum formlarında bireyler popüler bir bilgi formu

olarak kitle iletişim araçları üzerinden toplumsal alana yayılan uzmanlık bilgisinin kendilerine uygun parçalarını alarak deneyimleriyle birleştirmektedir. Uzmanlar ve kitle iletişim medyası tipik problemler için tipik yorumlar sağlayarak kolektif ve bireysel tecrübe arasında aracılık yapmaktadır. Tüm bu kurumlar senkretik yapıda bünyesinde farklı kültür ve inanç unsurlarını birleştirerek genellikle yeni bir pratikle ifade etmektedir (Berger ve Luckmann, 2015, s. 20-27, 74). Toplumsal bilgi ve anlamın inşa sürecinden harekete edildiğinde kültürel bellek içerisinde kuşaklar boyunca aktarılan bilgi formlarını televizyon kendi anlam repertuarında bir araya getirerek eklektik bir kültür oluşturmaktadır. Oluşturulan görsel kültür gündelik hayat etkinlikleri içerisinde ideolojik bir alan olarak öne çıkarken toplumsal anlam bu araçlar üzerinden dolaşıma girmekte ve egemen kapitalist ideoloji bu süreçte doğallaşmaktadır.

Kültürel belleğin aktarıldığı bu süreç *gerçekliğin sosyal inşası kuramıyla* ortaya konulmuştur. Bu kuramın içerisinde öne çıkan sembolik evrenler, sosyal olarak nesnelleşmiş ve öznel bakımdan anlamın oluştuğu yerdir. Her tarihsel toplum ve birey biyografisi bu evrenin içerisinde gerçekleşen olaylar olarak görülür. Sembolik evrenler bireysel biyografileri ve kurumsal düzeni meşrulaştırma işlevine haizdir. Böylece modern ötesi toplum formlarında geçmiş ile gelecek anlamlı bir bütün haline getirilirken, hayatın hızlı akışı içerisinde bireyler bir anlam krizine girmekten korunurlar. Bu durum gerçekliğin ve bilginin insan ve sosyal dünyasının arasındaki etkileşim süreci içerisinde oluştuğunu ortaya koymaktadır. Dışsallaşma, nesnelleşme ve içselleşme olarak adlandırılan diyalogik sürecin her biri sosyal dünyanın kurucu asli unsuru olarak öne çıkmaktadır (Berger ve Luckmann, 2008, s. 92, 140-150). Gerçekliğin sosyal inşası kuramı bir yandan toplumsal yaşamın ve gerçekliğin verili bir unsur olduğuna karşı çıkararak fenomenolojik süreçlere vurgu yaparken diğer yandan kültürel belleğin kuşaklar boyu aktarımını ve toplumsal inşasını açıklayan teorik bir çerçeveye sunmaktadır.

Marc Augé anlamın antropolojik manada her zaman toplumsal olarak kurulduğunu öne sürerek günümüzde televizyon gibi tele-görsel araçlarda sunulan içeriklerin uzamsal istikrarsızlığa neden olduğunu vurgulamaktadır. Bu sistemlerin sundukları medyatikleşmiş mesaj ve görüntüler bireyleri dolaysız bir şekilde dünya ile ilişkiye sokmaktadır. Ancak bu dolaysız anlamlar kolektif olmaktan çok bireysel olarak tüketilmekte ve dünyanın bütünüyle gerçek bir etkileşim kurulduğu yanılsamasını yaratmaktadır (2013, s. 25, 155-156). Augé'un açıklamaları takip edildiğinde ilkel toplumlar ile modern toplumların gündelik hayatı anlamlandırma farkı ortaya çıkmaktadır. İlkel toplumlar verili bir coğrafi çevre içerisinde sınırları belirli bir alanda toplumsal etkileşim sürecine girerken modern dünyada iletişim ve ulaşım teknolojileri sayesinde bireyler sonsuz sayıda etkileşime girmektedir. Ayrıca ilkel toplumlarda anlamın kolektif boyutu ön plana çıkarken modern ve ötesi toplum formlarında bireysellik ön plana çıkmıştır. Bir anlamda kozmosu anlamlandırmak için mit ve hikaye üretimi son bulmamış ancak şekil değiştirmiştir. Kültürel bir form olarak televizyon çağdaş toplumlardaki en önemli ve etkin mit üretme aracı haline gelmiştir. Televizyon geliştirdiği program türleri içerisinde öykü anlatırken ilkel toplumlardan bu yana geçerli olan sanatsal dışavurum tekniklerini kullanmaktadır (Kaplan, 1992, s. 83-84). Televizyon, görsel kültürün özellikle geniş bir alanı kapladığı postmodern toplumda semantik bir alan yaratarak anlamın ve kültürel belleğin aktarılmasında aracılık etmektedir.

Kültürel bellek öznelarası bir etkileşim sürecinde geçmişin kültürel mirası üzerinden inşa edilirken televizyon, anlamı yerel unsurlarından koparıp küresel düzlemde dolaşıma sokmaktadır. Bu bağlamda medya olayları; toplumsal hafıza ile ilişkili olarak temsil etme, geriye dönük olarak arabuluculuk yapma ve yerleştirme deneyimlerimizi oluştururlar; kişisel ve tarihsel zamanı organize ederek aynı kuşak içerisinde paylaşılan referans noktaları sağlarlar; tarihsel zaman içerisinde önemli olayları işaretleme misyonuna sahiptirler; toplumsal belleği yeniden düzenlerler ve öyküleme teknikleri içerisinde kolektif hafızanın içeriğini tanımlarlar (Dayan ve Katz, 2011, s. 363-364). Günümüzde özellikle televizyon üzerinden verilen kurmaca ya da olgusal içeriklerin bir yandan kültürel belleğin kuşaklar boyunca aktarımını sağlarken diğer yandan içinde yaşanan toplumsal pratiğin anlamlandırılmasında önemli işlevleri olduğu görülmektedir.

Televizyon üzerinden çağdaş toplumdaki bellek sorunlarına odaklanan birçok çalışma içinde yaşanan sosyo-ekonomik ve kültürel dinamikleri vurgulayarak belleğin günümüzde imgesel temsiller içerisinde demirlendiğini vurgulamaktadır. Buna göre televizyonun bellek mekanı olarak ele alınması sorunlu bir alana işaret etmektedir. Televizyon, bellek ve tarihi kitleselleşmiş görsel temsillere indirgerken tüketim ekonomisine eklemektedir (Anderson, 2001; Özen, 2010; Kaya, 2011; Atik ve Erdoğan, 2014). Belleği kültürel bir fenomen olarak ele alan kültürel bellek yaklaşımı bilgi ve anlam içeriklerinin toplumsal olarak inşa edildiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda inşa edilen kültürel formlar çağdaş toplumlarda televizüel anlatı içerisinde dolaylanırken coğrafi uzam ve zamanlarından kaydırılarak kozmopolit bir kültürün içerisine eklemektedir.

4. Televizyon Program Türü Olarak Diziler ve Nostalji Olgusunun Tüketimi

Televizyon modern bir öykü ve mit anlatma aracı olarak kendisinden önceki iletişim ve sanat formlarının özgün bir bileşimini sunmaktadır. Televizyonda endüstriyel gereklilikler ve belirli özelliklere sahip anlatıların bir araya gelmesi sonucunda program türleri oluşmuştur. Program türü olarak diziler aynı karakterler, bazen sürekli bir mekan ortak paydasına dayanan ama birbirinden farklı olay dizilerinden oluşan dramatik anlatılar bütünüdür. Televizyonda komedi ise komedinin varoluşundan beri içerdiği eleştirel düşünceyi paylaşmakla beraber evcilleştirilmiş bir form olarak kurulu düzenin doğru değerlerini, toplumun onayladığı biçimiyle nasıl erdemli olunacağını öğretmeye çalışan bir anlatı türüdür (Mutlu, 1991, s. 41-47, 197, 230). Bu çalışmada ele alınan TRT 1'de yayınlanmakta olan *Tutunamayanlar*, absürt komedi dizisi olarak tanımlanmaktadır. Absürt'ün kelime anlamı mantık kurallarına uymayan, anlamsal öğeleri birbirini tutmayan, toplumda benimsenmiş kuralların aksine birbirleriyle bağdaşmayan saçma düşüncelerdir (İpşiroğlu, 1996, s. 10). Absürt komedide yapılan hiciv, klasik anlatının ve toplumsal yapının bir eleştirisini taşıyarak var olan düzenin eleştirisini içermektedir.

Nostalji kavramı kültürel belleğin geçmişle kurduğu ilişki içerisinde ön plana çıkmaktadır. Cassin, nostalji kelimesinin nostos (dönüş) ve algos (acı, eziyet) kelimelerinden oluştuğunu vurgulayarak bu kelimenin aslında 17. yüzyılda literatüre geçmiş bir

hastalığın adı olduğunu belirtmektedir. Askerlerinin mustarip olduğu sıla özlemini açıklamak için icat edilmiş bir kelime olarak nostalji aynı zamanda köken gibi insanlara sürekli sıcak bir kültür olgusu olduğunu hatırlatıcı emareler içeren seçilmiş bir kurgudur (2018, s. 13-17). Boym ise iki tür nostalji arasında ayrıma gitmektedir. *Yeniden kurucu nostalji* kendisini gelenek ve hakikat olarak tanıtırken modernlik karşıtı mitler yaratan bir özelliğe sahiptir; *düşünsel nostalji*de vurgulanan ise özlemdir. Her iki nostalji türü de bireysel ve kolektif anımsama arasındaki ilişkilere odaklanarak kişisel hafızanın sadece bireyin psikolojik dünyasından değil aynı zamanda ulusal ve toplumsal hafızanın da inşa alanı olduğunu vurgulamaktadır (2009, s. 19-20, 76). Günümüzde sürgün ruh hali çağdaş toplumdaki insanlık durumunu nitelemektedir. Evde olmama, akışkan dünyanın içerisinde *yerele kozmopolitlik* denilebilecek bir yaşam formu gezgen üzerindeki pek çok insan için ortak yaşam şekli haline gelmektedir (Cassin, 2018, s. 96; Boym, 2009, s. 121-122). Postmodern kültürdeki mekanın zaman karşısında tek taraflı olarak baskı altına alınması sonucunda ortaya çıkan bu toplumsal durumu David Harvey “zaman-mekan sıkışması” kavramsallaştırmasıyla ortaya koymuştur⁵.

Connerton’a göre tüketimin ve medyanın zamansallığı birbirine eklenirken görsel ve işitsel enformasyon parçaları arasında çağdaş insanın zaman ölçeği kısalıp, kültürel unutkanlığa dayanan bir güdültü her yere nüfuz etmektedir. Televizyon aracının eşzamanlılık nosyonu ayrı zaman ve mekanları tele-görsel bir ekosistem içerisinde yan yana getirirken tarih algısı gözden kaybolup giden imgeler topluluğu haline gelmektedir. Bu imgeler kişisel bellek ile ortak bellek arasındaki bağları güçlendirmekten çok zayıflatmaktadır (2018, s. 84-89). Modernitenin kurguladığı dünya, yeni olanı fetiş bir nesne haline getirirken moda olanı, şimdiki zamanı vurgulamaktadır. Şimdiki zaman geçmişin nostaljik unsurlarının özel bir karması şeklinde oluşurken tüketim ekonomisine eklenmektedir.

David Harvey, postmodern kültürü esnek üretim biçimleri üzerinden tanımlarken; merkezsizleşme, arzu, oyun, rastlantı, belirsizlik, röprodüksiyon, eklektizm, pastiş, ticari mantık, imaj, kurgu ve gelip geçiciliği bu kültürün yapısal bileşenleri olarak tanımlamıştır (2010: s. 374-375). Bu bağlamda kültürel alanda tarihsel süreç içerisinde üretilmiş içeriklerin postmodern kültür tarafından yeniden üretimi, pastiş, kolaj ya da dekupaj gibi teknikler üzerinden gerçekleşirken geçmişin nostaljik nesne ya da imgeleri neoliberal kapitalist sistem içerisinde tüketim ekonomisine eklenmektedir. Bir anlamda sömürülen nostaljik içerikler geçmişin metalaşmasını sağlayarak, ürünün tüketilmesiyle toplumsal alanda kaybolan istikrarın yeniden ele geçirileceği izlenimini yaratmaktadır. Bu durum ise medya üzerinden nostaljik içeriklerin sunumunun ideolojik işlevini oluşturmaktadır (Pickering ve Keightley, 2014: s. 83, 92).

Gary Cross’a göre günümüzde nostalji, kültürel alandaki bireyleri anlamlı görünüme sahip geçici şeyler etrafında bağlamaktadır; geçmişte kalmış huzur dolu yılları

5 Harvey’e göre bu kavramın iki yönü bulunmaktadır: İlk olarak mekan zaman tarafından yok edilirken ikinci olarak zamanın mekansallaşması ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda postmodernizmin dile getirdiği yerel determinizmler, yorumlayıcı cemaatler, bölgesel direnişler ya da heterotopialar ön plana çıkmaktadır. Bu eğilim mekansallaşmış bir ötekiliğin gelişmesi içinde çeşitli olanaklar sunmaktadır (2010, s. 305). Yerel kozmopolitlik olarak adlandırılan yaşam formunun gezegen üzerinden yayılmasını sağlayan, bir yandan mekanı yok eden bir hız ekonomisinin aynı zamanda yerel unsurları ve mekanları ön plana çıkarmasıdır. Böylece eklektik bir küre-yerel kültürün dünya üzerinde dolaşımı iletişim teknolojileri üzerinden mümkün kılınmaktadır.

muhafaza etmekten çok, belirli dönemin özgünlüğünü yakalamaya odaklanmıştır; bir iş alanı olarak pazarlamacılar ve tüketicilerde oluşmaktadır; zamanın hızlı akışına tezat bir şekilde çocukluğa dönüşü izin vererek yaşanan toplumsal koşullarla baş etmeye yaramaktadır (2018, s. 23-27). Cross'un açıklamaları takip edildiğinde nostaljinin ticarileştirilmesi özellikle neoliberal piyasa ekonomisi altındaki ağır yaşam koşulları içerisinde kaçışı vurgulayarak belleğin tarihsel sürekliliğine hasar vermektedir. Nostalji, postmodern kentsel alanlarda geçmişin anlam dünyasından aldığı eklettik unsurları yeni ve yaratıcı bir kurgu içerisinde bir araya getirirken para ekonomisine eklenmektedir.

Baudrillard, tüketimi sadece nesnelere değil aynı zamanda kolektivite ve dünyayla etkin bir ilişki biçimi olarak tanımlamıştır. *Kültürel yeniden çevrim* kavramı üzerinden özgün bir varoluş şeklinin ötesinde simülasyon modeli içerisinde göstergelerin tüketimi ön plana çıkmaktadır. Yeniden çevrim ile toplumsal ve kültürel alandaki nesnelere ilk kez karşılaşılmış gibi sunulurken günümüzde kitle kültürü bu örgütlenme ilkesi etrafında şekillenmektedir (2004, s. 123-124). Kültürün içerisindeki nostaljik unsurlar yeniden çevrim ilkesi gereği ilk kez bulunuyormuş gibi sunulurken televizyon görsel-işitsel "*audiovisual*" bir iletişim aracı olarak tüketim kültürünün yayılmasına aracılık etmektedir. Televizyondaki farklı program türleri, yaşam tarzlarını ve tüketilecek popüler kültür metalarını egemen sınıfın oluşturduğu değerler dizgesi üzerinden toplumsal alana aktarmaktadır (Diker, 2020, s. 154).

Televizyon görüntüsünün her türlü anlamı emen yapısı anıların temsiline izin vermemektedir. Televizyon gerçekten üretim değil yeniden üretim aracı olarak geçmiş görsel imgelere, stereotiplere ya da metinlere dönüştürerek, gelecekle ilgili herhangi bir pratik duyguyu ya da kolektif projeyi etkili bir şekilde ortadan kaldırmaktadır. Gelecekteki değişimlerin yerine toplumsal ya da bireysel düzlemde katastrofik bir görünümü ikame etmektedir (Jameson, 2011, s. 78, 89-90). Kitle kültürü çağında hissedilen, paylaşılan ancak doğrudan deneyimlenmeyen anılar dolaşıma girerken kitle iletişim araçları bireylerin referans çerçevelerine etki ederek kimliklerini şekillendirmektedir. Bu durum ise kültürel belleğin geçmişte görülmemiş bir dolaşımıyla mümkün olmaktadır. Çevrimiçi medya bu protez belleği yoğunlaştırarak içerik anlamında sığ ancak biçimsel anlamda birçok anıyı dolaşıma sokmaktadır (Landsberg, 2004, s. 2'den akt. Hansen, 2011, s. 62-63). Özellikle televizyon üzerinden dolaşıma sokulan kültürel bellek içerisindeki imge repertuarları televizyon aracının teknik yapısından da kaynaklanacak şekilde bir dezenformasyon⁶ sürecine neden olmaktadır. Kültürel belleğe ilişkin bu imgeler geçmişe ait bir düşünüm ya da duygulanma oluşturmanın ötesinde kurgusal olarak bir araya getirilmiş eklettik anılar birliği olarak iş görmektedir.

6 Neil Postman televizyonun dezenformasyon denilebilecek bir enformasyon türü yaratarak bilgilenme anlamında değişiklik yaptığını dile getirmektedir. Buna göre dezenformasyon yanlış enformasyon demek değildir. Yanıltıcı (yersiz, ilgisiz, parçalı ya da yüzeysel) enformasyon, yani insanda bir şey hakkında bilgi sahibi olma illüzyonu yaratan, oysa aslında insanı bilgilenmekten uzaklaştıran enformasyon demektir (2004, s. 121-122).

5. Kültürel Belleğin Üretim Alanı Olarak Televizyon Dizileri ve Nostaljinin Temsili

5.1. Araştırmanın Yöntemi

Çalışma, televizyon dizileri üzerinden kültürel belleğin postmodern kentsel alanlarda inşa sürecine odaklanmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın amacını kapitalist üretim ilişkileri içerisinde şekillenen kentsel alanlarda kültürel belleğin bir parçası olarak öne çıkan nostaljik unsurların tüketim kültürü içerisindeki anlam ve işlevinin televizyon temsilleri üzerinden irdelenmesi oluşturmaktadır.

Konu ulusal alanda yayın yapan kanallar üzerinden incelenmiş araştırmanın problemine zengin bilgi kaynağı oluşturabileceği düşünüldüğü için ve birçok niteliksel araştırmalarda tercih edilen amaca yönelik bir örneklem üzerinden çalışmanın yapıldığı 31.03.2020- 21.04.2020 tarihleri arasında TRT 1'de yayınlanan *Tutunamayanlar* adlı dizi ve içeriği kuramsal düzlemde alana ait oluşturulan çerçeve üzerinden *Nitel İçerik Analizi* yöntemiyle analiz edilmiştir.

Niteliksel içerik analizi yönteminin amacı kamusal alana yönelik üretilen ve kurgulanan metinleri çözümlenektir. Ayırt edici yönü çıkarım yapmak olan yöntem sayıca fazla olan metinleri ve içerikleri analiz etmeye uygun bir yöntemdir. Nitel çalışmaların amacı metinlerin içinde var olan örtülü anlamın ortaya konulmasıdır. Bu anlamda içerik analizi basit bir betimleme değil çıkarım yapmadır. 1950'li yıllar ve sonrasında içerik analizlerinde nitel çalışmalara doğru bir yönelim gerçekleşmiştir⁷ (Gökçe, 2006, s. 17-38). *Nitel İçerik Analizinde* verilerin analiz edilmesinde izlenen yol örneklem seçimi sonrasında kategorilerin belirlenmesidir. Kategori ya da temaların geliştirilmesinde iki yöntem kullanılmaktadır. Bunlardan ilki araştırmacının araştırmaya başlamadan önce ele alınan kuramsal çerçeve üzerinden analiz kategorilerini oluşturmasıdır. İkinci yöntemde kategoriler önceden saptanmamıştır. Mesaj öğeleri incelendikten sonra araştırmacı kendi geliştirdiği kategorileri kullanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2000, s. 150-151). Araştırmanın kısıtlıklarını; elde edilen sonuçların dizinin 21 günlük bir zaman periyodu ile sınırlı olması oluşturmaktadır.

31.03.2020- 21.04.2020 tarihleri aralığında *Tutunamayanlar* adlı dizinin 12, 13 ve 14. bölümleri ele alınarak toplamda 3 saat 40 dakikalık görüntü niteliksel açıdan analiz edilmiştir. Dizide öne çıkan temalar kuramsal düzlemde verilen bilgiler ışığında kategorik⁸ olarak yorumlanarak postmodern kültür içerisindeki kültürel belleğin ve nostaljik öğelerin toplumsal inşası ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Medya içeriklerinin alana ait geniş bir kuramsal perspektif üzerinden derinlemesine çözümlenmesini mümkün kılan niteliksel içerik analizi ile söz konusu dizinin görüntü kayıtları sistematik olarak analiz edilmiştir.

7 Sosyal bilimler alanında pozitivism sonrası metodolojik ve yöntem bilimsel çalışmalar nicel çalışmalardan nitel çalışmalara doğru bir gelişme göstermektedir. Nitel çalışmalar sosyal gerçekliğin birden çok boyutu olduğu varsayımından yola çıkarak bütüncül (*holistik*) bir yaklaşım izlemektedir. Nitel çalışmaların bilimsel literatüre katkısı araştırma sonuçlarının ileride yapılacak çalışmalar için birer veri olarak genelleme yapılabilmesidir. Burada kastedilen genelleme türü istatistiksel bir genelleme değil analitik bir genelleme şeklindedir. Nitel içerik analizi geniş medya içeriklerinin kuramsal bir perspektif etrafında çalışılmasına olanak vermektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2000, s. 208-209).

8 Çalışmanın kuramsal aralanına koşut olarak geliştirilen kategoriler şunlardır: Postmodern kentsel mekanlar ve toplumsal yaşam; Kültürel bellek ve televizyon etkileşimi, Tüketim kültürü ve nostalji olgusu

5.2. Araştırmanın Bulguları: Postmodern Kentsel Mekandaki Toplumsal İlişkilerin ve Retrospektif Bir Hatırlama Biçimi Olarak Nostaljinin Tutunamayanlar Dizisindeki Temsili

Tutunamayanlar dizisi postmodern kentsel mekandaki toplumsal ilişkilerin temsili üzerinden ele alındığında çalışma içerisinde teorik olarak tartışılan birçok sorunu kurmaca bir yapıt içerisinde komedi unsurunu ön plana alarak irdelemektedir.

Araştırmada ele alınan ilk kategori postmodern kentsel mekanlar ve toplumsal yaşamdır. Postmodern kentsel alanlar endüstriyel modern kentin aksine tüketim etkinliği üzerinden tanımlanmaktadır. Sınırları belirsiz bu metropolitan alanlar sosyo-ekonomik ve kültürel anlamda birçok düzensiz yapıyı ve ilişkiyi içerisinde taşımaktadır. Üretim alanında esneklik ve uzmanlık bilgisinin eşlik ettiği postmodern kentlerde daha çok hizmet sektörü ve tüketim alanı gelişmiştir. *Tutunamayanlar* dizisindeki karakterlerin birçoğu bu toplumsal yapı içerisinde dezavantajlı konumdadır. Richard Sennett bu toplumsal yapıdaki *işe yaramazlık kabusundan*⁹ söz etmektedir. Dizinin ana karakteri Tarık Şakrak AÖF İşletme bölümü terk bir birey olarak neoliberal piyasanın gerektirdiği emek arzına ve otomasyon süreçlerine uyum sağlayamaması nedeniyle sisteme eklenme konusunda zorluklar yaşamaktadır. Sistemin bu yapısal özelliği bireylerin hayatlarına nüfuz ederek onları tek taraflı olarak yeni yaşam koşullarına doğru zorlamaktadır. Tarık'ın dizinin her bölümünde arkadaşları olan ilham perisi İlhan ve şair Lütfü'ye "*Boş Adam Değilim Ben! Tarık Şakrak'ım.*" deyişi aslında kendisinin postmodern kültür içerisindeki hayata tutunamama durumunun bir simgesidir. Bir iş görüşmesinde tanıştığı ve daha sonra aşık olduğu İrem karakteri de sistemin belirsizliklerinden kendi payına düşeni almış postmodern birey olarak öne çıkmaktadır. Babası çok zenginken tüm mal varlığını yitirmesi sonucunda kendisine yeni bir hayat kurmak zorunda kalan İrem, neoliberal ekonomik koşulların hüküm sürdüğü postmodern kentsel alanda sistemin getirdiği belirsizlik, süreksizlik ve akışkanlık durumuyla mücadele etmeye çalışmaktadır. Bu belirsizlik duygusu özellikle İstanbul gibi küresel bir kentte çok daha yoğun hissedilmektedir. Bauman, akışkanlık kavramıyla sistemin süreksizliğine dikkat çekmiştir¹⁰. Tutunamayanlar dizisinde hikayedeki olayların geçtiği mahalle ortamı küresel kent kavramsallaştırılmasıyla anılan İstanbul'da görece güvenli bir koza gibi mahalle sakinlerini neoliberal piyasa ekonomisine ve yabancılara karşı koruyan bir mekânsal pratik olarak öne çıkmaktadır.

Postmodern kentsel alanlar Beck'in sözünü ettiği gibi belirsizlik ve çoğulculuk kriziyle birlikte bireysel hayat hikayelerini de öne çıkarmaktadır. Dizi, İstanbul'da sıradan bir mahallede yaşayan sıradan insanların hayat hikayelerini konu alırken dramatik anlatısını bu kişilerin başından geçen olaylara göre şekillendirmektedir. Kapitalizm,

9 Sennett, *beceri toplumu*'nda işsizlikle karşı karşıya kalanların çoğunun eğitimi ve vasıflı olduğunu ancak istedikleri işlerin dünyanın vasıflı emeğinin daha ucuz olduğu yerlere göç ettiğini belirtmektedir. Bu dönemle birlikte artık tamamen başka türden vasıflara ihtiyaç duyulmaktadır. Beceri ve yetenek ömür boyu sürdürülmesi gereken bir öz düzenleme alanı haline gelmiştir. Bu bağlamda sistemin içerisinde iyi eğitim ve sosyal koşullara sahip olanların dahi ömür boyu iş güvencelerinin olamayabileceği ortaya çıkmaktadır (2011, s. 56-57).

10 Bauman'a göre kentler başlangıcından beri insanların birbirlerine yabancı olmalarına rağmen yakın olarak yaşadıkları yerlerdir. Yabancıların bir araya toplanması belirsizlik halinin ve riskin vücut bulmuş halidir. Risk dolu kent ortamı muğlak bir yer olarak tanımlanabilir (2020, s. 102-103).

Lefebvre'nin vurguladığı gibi gündelik yaşamın mekan ve zaman boyutunu ayrıntılı olarak planlamaktadır. Mekan ve insan diyalektik bir ilişki içerisinde bulunurken medya ve iletişim teknolojilerinin en üst düzeyde sirayet ettiği postmodern kentsel alanlarda kentin periferisinde kalan bir mahallede hala insani, sıcak ilişkiler sürdürülmektedir. Dizinin başında zengin olarak gösterilen Belgin ve kardeşi Yağız daha sonra mahallede yaşamaya başlarken sosyo-ekonomik statü olarak bir çatışma yaşamadan mahalledeki küçük gruba eklenmektedir. Yağız tipolojik olarak postmodern kültürün içerisinde ekonomik manada kazanan durumundayken sistemin hiper-bireyselliği içerisinde sıcak toplumsal ilişkilere özlemi olan bir karakterdir¹¹. Bu minvalde özlem duyduğu sıcaklığın sıradan ve fakir bir insan olmaktan geçtiğini düşünerek mahalledeki diğer insanlar gibi olmaya çalışmaktadır. Karakterin şair Lütfü'ye söylediği şu sözleri konuya açıklık getirmektedir: "*Bana fakir edebiyatı yapmanı istiyorum tabii ki ücretimi mukabilinde. Fakirliği şiir ile hissedebileceğime inanıyorum... Ben neden gerçek acı ve trajediyi bulamıyorum. Hep sahte benimkiler hep sahte. Bak abi bak! Tarık trajedinin kendisi*" demektedir.

Mahalle yaşantısında kurulan sembolik evren Berger ve Luckmann'ın vurguladığı gibi kişileri modern ötesi bir toplum formunda hızla değişen toplumsal düzende bir anlam krizine girmekten korumaktadır. Dizi karakterlerinden yapımcı İmtiyaz ve yardımcı Gizem'in aralarındaki konuşmada bu durum ortaya konulmaktadır¹². Komedinin dramatik anlatısı içerisinde kurulan sembolik evrende karakterler gerçek hayatın trajik yüzüyle karşı karşıya gelseler bile içinde buldukları koza benzeri yapı ile yaşam dünyalarının sürekliliğini sağlamaktadır. Bu anlamda dizi ahlaki bir söylem olarak postmodern kentsel mekanlarda geleneksel ilişki ağlarının öneminin altını çizmektedir.

Çalışmada ele alınan ikinci kategori kültürel bellek ve televizyon etkileşimidir. *Tutunamayanlar* dizisi postmodern kentsel mekandaki bu belirsizlikler ve akışkan toplumsal yaşam koşullarına karşı kültürel bellek içerisindeki pek çok nostaljik unsur da yeniden dolaşıma sokmaktadır. Sunulan bu nostaljik öğelerin içerisinde edebiyat eserleri, düşünürler, popüler kültür ürünleri vb. bulunmaktadır¹³. Dizinin dikkat çekici

11 Yağız'ın içinde bulunduğu durumu Baudrillard *Tüketim Toplumu* adlı kitabında "gülümseme pathosu" olarak kavramsallaştırmaktadır. Tüketim toplumu kişiselleştirilmiş bir iletişim ağı inşa etmiştir. Bu bağlamda insan ilişkileri, dayanışma, karşılıklık, sıcaklık ve hizmetler biçiminde standartlaşmış toplumsal katılımlar tüketilmektedir (2004, s. 207-208). Yağız postmodern kentsel alanda sistem tarafından üretilmiş yapay içtenlik ve samimiyetten bıkararak kendince manalı ve anlam dolu gördüğü mahalle yaşantısında gerçek toplumsal ilişkiler yaşamaya çalışmaktadır.

12 "Sözde ünlü bir meta olacağı bu aşk, biz engellemeye çalıştıkça iyice büyüdü. Umarım bunun için bir açıklaman vardır İmtiyaz? Çünkü Gizem Hanım bu mahallede manipüle edebileceğimiz hiçbir duygu yok. Kariyer hırsı, entrika, ihtiras yok. Çocukları olmamasına rağmen boşanmayan bir çift. Kitapları satmadığı halde şiire tutunan bir şair. Zengin olmalarına rağmen zenginlikten kurtulmaya çalışan iki ahmak. Ne yaparlarsa yapsınlar evlatlarını bağırına basan cefakar bir anne. 21. yüzyılın göbeğinde bu insanlar masal diyarında gibi yaşıyor." (*Tutunamayanlar*, 13. Bölüm).

13 Nostaljik öğelerden bazıları şöyle sıralanabilir: Antoine De Saint-Exupéry'nin aynı adlı ünlü eserinin kahramanı *Küçük Prenses* mahallede yaşamaktadır; dizinin karakterlerinden biri olan *Oblomov* aynı zamanda İvan Aleksandroviç Gonçarov'un aynı adlı romanının baş kahramanıdır; ilham perisi İlhan ile konuşan ve onu yanıltmaya çalışan dış ses aynı zamanda William Shakespeare'in *Bir Yaz Gecesi Rüyası* adlı eserindeki *Puck* karakteri ve dizinin adına da ilham kaynağı olduğu düşünülen Oğuz Atay'ın *Tutunamayanlar* adlı romanındaki baş kahraman olan Turgut Özbek'in hayali arkadaşı olan *Olrici* anımsatmaktadır; dizinin 12. bölümünde Karacaoğlan anlatıya dahil edilmiştir; Lev Nikolayeviç Tolstoy'un ünlü romanı "*Anna Karenina*"ya ve Gabriel Garcia Marquez'in ünlü romanı "*Kolera Günlerinde Aşk*"a atıfta bulunarak covid-19 ile kurulan bağ ile Anna Karantina

bir yanı olan bu özelliği metinlerarası bir dil oluşturarak bir yandan dizinin dramatik anlatısını güçlendirmektedir diğer yandan ise nostaljik öğeler üzerinden yapılan bu retrospektif seyahatler postmodern kentsel yaşamda kaybedilmeye yüz tutmuş kolektif duyguları ve toplumsal anlamı canlandırmaya hizmet etmektedir.

Çalışmada ele alınan üçüncü kategori Tüketim kültürü ve nostalji olgusudur. Barbara Cassin'in nostaljinin toplumsal yaşamda bireylere sıcak bir köken ve kültür olgusu sunan seçilmiş bir kurgu olduğunu vurgulamaktadır. Svetlana Boym ise *düşünsel nostalji* tanımlamasıyla özlem duygusunun ön planda olduğu bir his halini ortaya koymuştur. Ayrıca Svetlana Boym, bu alanla ilişkili olarak öne çıkan bir nostalji türünü tanımlamıştır. *Glokal nostalji* küresel kültürü yerel bağlama dayandıran melez bir nostalji biçimini nitelemektedir (2009, s.110). Her iki yazar da günümüzde nostaljinin aldığı yeni hali *glokal nostalji* kavramsallaştırmasıyla tartışmışlardır. *Tutunamayanlar* adlı dizideki nostaljik unsurlar bir yandan tarihsel olarak seçilmiş bir dizi momentteki yaşamış ya da kurgusal içeriklere dayanırken diğer yandan eskinin anlam dünyasına vurgu yapılmaktadır. Ayrıca yukarıda örnekleri verilen nostaljik öğelere bakıldığında küresel düzeyde birçok nostaljik içeriğin yan yana getirildiği görülmektedir bu ise *glokal nostalji* tanımlamasını karşılamaktadır. Tüm bu kurgusal unsurlar *yerel kozmopolitlik* denilebilecek bir bireysel duyumun kapısını izleyicilere aralamaktadır. Küresel kent metaforu ile tanımlanan İstanbul'da bağlamından kopuk kimi zaman yerel kimi zaman ise küresel nostaljik unsurlarla bezeli anlatı yapısı karakterlerin yaşam alanlarının fonunu oluşturmaktadır. Tomlinson'a göre kültürün küreselleşmesiyle sembolik anlam inşası birlikte hareket etmektedir. Kültürün coğrafi ve toplumsal kara parçasıyla doğal ilişkisi yok oldukça yersiz-yurtsuzlaşma kavramı ortaya çıkarken dolayımlanmış ve dolaysız deneyim süreçleri iç içe geçerek deneyim de bir imge repertuarı haline gelmektedir (2004, s. 45, 148-161).

Dizinin anlatısı içinde yer alan nostaljik öğeler aynı zamanda kuramsal bölümde tartışıldığı gibi Baudrillard'ın *kültürel yeniden çevrim* kavramının bir örneğini de teşkil etmektedir. Buna göre kültürel bellekte yer alan önemli öğeler tüketim toplumu içerisinde sistem tarafından yeniden üretilerek toplumsal dolaşıma girmektedir. Postmodern kültür içerisinde öne çıkan pastiş, kolaj vb. tekniklerle kültürün yeniden üretilmesi Tomlinson'a göre *kültürün yersiz yurtsuzlaşmasını* sağlamaktadır. *Tutunamayanlar*'ın anlatısı içerisindeki kurgusal, eklektik dil izleyicilerinin postmodern kültür içerisindeki zihinsel tutumunun bir aynası durumundadır. Belleğin eklektik hali postmodern kültür içerisinde kitle iletişim araçları üzerinden 'protez bir belleğin' oluşmasının önünü açmıştır.

afişi ve Korona Günlerinde Aşk alegoris dizide kullanılmıştır; Edip Cansever'in "*Masa da Masaymış Ha Şiir*"; Tarık'ın bir hayalinde sevgilisi İrem'i elinden kurtardığı *Cadı Sila*. Bu karakter 90'lı yılların başında Türkiye'de ilk özel kanalların yayın hayatına başladığı dönemde telefonla katılım sağlanan *Hugo* adlı ünlü yarışmanın kötü karakteridir; İbrahim Tatlıses'in "*Kal Benim İçin*" adlı klibi, 1980'lerde Türkiye'de müzik dünyasında ünlü olan Cengiz Kurtoğlu ve Hakkı Bulut gibi sanatçıların dizide konuk oyuncu olması vb. Makalenin fiziksel sınırlarından dolayı tüm nostaljik öğeler burada sıralanamamaktadır ancak gerek edebiyat ve sanat alanından gerekse popüler kültür alanından ikonik temsillerle beslenen dizinin senaryosu kültürel bellekte yer alan nostaljik öğeleri yeniden canlandırarak toplumsal alanda dolaşıma sokmaktadır. (*Tutunamayanlar*, 12-13-14. Bölümler).

Sonuç

Dönemin ekonomik, kültürel ve politik özelliklerini yansıtan kentler, sermaye birikim süreçlerinin mekana içkin yarattığı dönüşümlerle biçimlenmektedir. Küresel pazar ekonomisinin beraberinde getirdiği çelişkilerle şekillenip, dönüşen mekanlar ile bu mekanlarda yaşayan insanlar diyalektik olarak bu süreçten etkilenmektedir. Postmodern kentsel mekanlar, 1980'li yıllarla birlikte ulaşım ve iletişim teknolojilerinin bu alanlara sirayet etmesiyle yapısal bir dönüşüme girerek *Dünya Kenti* ya da *Küresel Kent* kavramlarıyla tanımlanmaya başlamıştır. Sermaye birikiminin kentsel mekanlarda yoğunlaşması sonucunda kentsel alanların karakteristik özellikleri, sermaye ve emeğin akışkanlığı, belirsiz ve risk dolu yaşam koşulları ve medya teknolojilerinin desteklediği tüketim evreni olarak sıralanabilir.

Bu toplumsal ve kültürel yapı içerisinde belleğin kuşaklar arası aktarımı medya başta olmak üzere günün teknolojik olanakları üzerinden gerçekleşmektedir. Yaygınlığı ile televizyon kültürel belleğin postmodern kentsel alandaki inşa alanı olarak öne çıkarken televizyonun kurduğu semantik alan içerisindeki sembolik evrenler bireylerin akışkan ve süreksiz postmodern yaşam koşulları içerisinde düşebilecekleri güçlükleri aşmada işlevsel bir öneme sahiptir. Diyalojik bir etkileşim süreci içerisinde birey ve kitle iletişim aracı olarak televizyon üzerinden kurulan sembolik evrenler bir yandan postmodern kentsel mekandaki bireysel biyografileri anlamlı kılarken diğer yandan kurumsal düzeni meşrulaştırılmaktadır. Bu bağlamda *Tutunamayanlar* dizisi postmodern kentsel mekanda neoliberalizmin etkisiyle şekillenen gündelik hayat etkinlikleri içerisindeki bireylerin toplumsal yaşamı anlamlandırmalarını sağlarken akışkan yaşam koşulları içerisinde belirsizliğe düşünülen anlarda kılavuzluk görevi üstlenmektedir. Ayrıca dizide kültürel bellek içerisinde öne çıkan nostaljik öğeler televizyon temsillerinde toplumsal alanda dolaşıma girerken daha önceki geleneksel ve modern toplum formlarındaki sınırları ve kurumsal yapısı belirli yaşam evrenini postmodern kentsel alanlarda yeniden canlandırmaya hizmet etmektedir. Böylece bireyler gündelik hayatları içerisinde çelişkiye ve belirsizliğe düşme riskinden kurtulmaktadır. Bir anlamda *Tutunamayanlar* dizisindeki bir mekânsal pratik olarak mahalle olgusu yaşanan sosyo-ekonomik belirsizlikler içerisinde bireyler için bir sığınak noktası olarak temsil edilmektedir.

Postmodern kentsel mekandaki atomize olmuş bireyler geleneksel ya da modern toplumdaki sınırları belirli bir mekandaki toplumsal ilişkilere özlemle günün sorunlarının aşılması amacıyla kurgusal içeriklere yönelirken *Tutunamayanlar* dizisi normatif alanın çöktüğü bir toplumsal yapıda bireylerin hayat epizotlarını anlamlı kılmak için elverişli bir kavramsal set sunmaktadır. Dizinin başkahramanı bu anlamda neoliberal piyasa ekonomisi içerisinde sistemin gerektirdiği bilgi, beceri ve eğitim seviyesine sahip olmadığı halde mahalle yaşantısı içerisinde geçmişin norm dizgeleri üzerinden hayatı anlamlandırmaya çalışırken günün değerlerinden kendince uygun gördüğü içerikleri hayatına katmaya çalışarak sistemin içerisinde hayatta kalma çabası göstermektedir.

Tutunamayanlar günümüzdeki postmodern kentsel mekanlardaki sosyo-ekonomik ve kültürel dinamikleri kurgusal bir anlatı içerisinde komedi unsuru üzerinden irdeleyen bir yapıdır. Dizi bir yandan postmodern yaşam içerisinde yönelim kaybı yaşayan insanlara içerisinde taşıdığı nostaljik öğeler ile bir tutunma noktası oluşturarak gündelik

hayatlarını anlamlandırmalarına hizmet ederken diğer yandan dizinin anlatı yapısının oluşturduğu bellek ekolojisi içerisinde nostaljik unsurlar ile günün değerleri bir arada bulunmaktadır. Bu bağlamda televizyon aracının yapısından kaynaklı bir sorun olarak ele alınan konular ya da geçmişe yönelik yapılan nostaljik yolculuklar tüketim kültürünün bir parçası olarak derinlemesine tartışılmadan eğlence içerikli bir kurgusal sunum olarak verilmektedir. Postmodern kültür içerisinde televizyon üzerinden oluşturulan eklektik ve sentetik kültürel bellek toplumsal alanda dolaşıma girerken bireysel hayat epizotlarına eklenmektedir.

Kaynakça

- Adanır, O. (1994). *Sinemada Anlam ve Anlatım*. İzmir: Kitle Yayınları.
- Akay, A. (2010). *Postmodernizmin ABC'si*. İstanbul: Say Yayınları.
- Anderson, S. (2001). History, TV and Popular Memory. Edgerton, G. R. ve P. C. Rollins (Edt.). in *Television Histories Shaping Collective Memory in the Media Age*. (19-36). USA: University Press of Kentucky.
- Augé, M. (2013). *Çağdaş Dünyaların Antropolojisi*. H. U. Tanrıöver (Çev.). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Atik & Erdoğan, A. Ş. (2014). Toplumsal Bellek ve Medya. *Atatürk İletişim Dergisi*. Sayı 6. 1-16.
- Assmann, J. (2018). *Kültürel Bellek*. A. Tekin (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Baudrillard, J. (2004). *Tüketim Toplumu*. H. Deliceçaylı ve F. Keskin (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2018). *Akışkan Modernite*. S. O. Çavuş (Çev.). İstanbul: Can Yayınları.
- Bauman, Z. (2020). *Akışkan Hayat*. A. E. Pilgir (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Beck, U. (2005). *Siyasallığın İcadı*. N. Ülner (Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Berger & Luckmann, P. T. (2008). *Gerçekliğin Sosyal İnşası*. V. S. Öğütte (Çev.). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Berger & Luckmann, P. T. (2015). *Modernite, Çoğulculuk ve Anlam Krizi*. M. D. Dereli (Çev.). Ankara: Heretik Yayınları.
- Boym, S. (2009). *Nostaljinin Geleceği*. F. B. Aydar (Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Cassin, B. (2018). *Nostalji*. S. Kıvrak (Çev.). İstanbul: Kolektif Kitap.
- Connerton, P. (2018). *Modernite Nasıl Unutturur*. K. Kelebekoğlu (Çev.). İstanbul: Sel Yayınları.
- Connerton, P. (2019). *Toplumlar Nasıl Anımsar?* A. Şenel (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Cross, G. (2018). *Tüketilen Nostalji Hızlı Kapitalizm Çağında Hatıralar*. E. Turan (Çev.). İstanbul: The Kitap.
- Dayan & Katz, D. & E. (2011). From Media Events: The Live Broadcasting of History J. K. Olick,

- V. V. Seroussi and D. Levy (Edt.). in *The Collective Memory Reader*. (361-364). Oxford: Oxford University Press.
- Diker, C. (2020). Bir Bölüm Daha: Netflix'teki Seri-İzleme Davranışının Tüketim Kültürü Bağlamında İncelenmesi E. Sirer (Edt.) *Yeni İzence Yeni İzlerkitle* içinde. (147-181). Konya: Literatürk Academia.
- Erl, A. (2008). Literature, Film and the Mediality of Cultural Memory A. Erl and A. Nünning (Edt.). in *Cultural Memory Studies*. (389-398). Berlin: Walter de Gruyter.
- Gökçe, O. (2006). *İçerik Analizi Kuramsal ve Pratik Bilgiler*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Hansen, J. G. (2011). *Media and Memory*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Harvey, D. (2010). *Postmodernliğin Durumu*. S. Savran (Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Harvey, D. (2011). *Umut Mekanları*. Z. Gambetti (Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Hobsbawm, E. (2006). Gelenekleri İcat Etmek E. Hobsbawm ve T. Ranger (Der.). *Geleneğin İcadı*. M. M. Şahin (Çev.). İstanbul: Agora Yayınları.
- İlhan, M. E. (2018). *Kültürel Bellek*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- İpşiroğlu, Z. (1996). *Uyumsuz Tiyatroda Gerçekçilik*. İstanbul: Mitos Boyut Yayınları.
- Jameson, F. (2011). *Postmodernizm ya da Geç Kapitalizmin Kültürel Mantığı*. N. Plümer ve A. Gölcü (Çev.). Ankara: Nirengi Yayınları.
- Karataş, M. ve Doğan, O. N. (Senarist), Doğan, O. N. ve Zaloğlu, M. (Yönetmen). (2020). (Televizyon Dizisi Bölümü; 12. 13. ve 14. Bölümler). Şanlıer, O. ve Güven, A. T. (Baş Yapımcı). *Tutunamayanlar*. İstanbul: İstanbul Medya Akademisi ve Neden Film
- Kaplan, Y. (1992). *Televizyon*. G. Kaplan (Çev.). İstanbul: Ağaç Yayıncılık.
- Katznelson, I. (2019). *Marksizm ve Kent*. C. Göğüş (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kaya, Ş. Ş. (2011). Televizyon, Tarih ve Toplumsal Bellek. *Sosyoloji Dergisi*. Sayı 25. 103-123.
- Kiper, P. (2007). Küreselleşme Sürecinde Değişen Kentler Yitirilen Değerler A. Mengi (der.). *Kent ve Politika*. (77-87). Ankara: İmge Kitabevi.
- Kumar, K. (2013). *Sanayi Sonrası Toplumdan Post-Modern Topluma Çağdaş Dünyanın Yeni Kuramları*. M. Küçük (Çev.). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Lefebvre, H. (2013). *Kentsel Devrim*. S. Sezer (Çev.). İstanbul: Sel Yayınları.
- Lefebvre, H. (2014). *Mekânın Üretimi*. I. Ergüden (Çev.). İstanbul: Sel Yayınları.
- Mumford, L. (2007). *Tarih Boyunca Kent*. G. Koca ve T. Tosun (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Mutlu, E. (1991). *Televizyonu Anlamak*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Öncü, A. ve Weyland, P. (2010). Küreselleşen Kentlerde Yaşam Alanları ve Kimlik Mücadeleleri A. Öncü ve P. Weyland (Der.). *Mekan Kültür İktidar*. (9-39). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özen, S. Ç. (2010). Bir Bellek Mekanı Olarak Televizyon: Bu Kalp Seni Unutur mu?. *Mülkiye Dergisi*. Cilt 34 Sayı 269. 171-197.

- Pickering & Keightley, M. & E. (2014). Retrotyping and the Marketing of Nostalgia. K. Niemeyer (Edt.). in *Media and Nostalgia Yearning for the Past, Present and Future*. (83- 94). New York: Palgrave MacMillan.
- Postman, N. (2004). *Televizyon Öldüren Eğlence*. O. Akınhay (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Robins, K. (1999). *İmaj*. N. Türkoğlu (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sennett, R. (2011). *Yeni Kapitalizm Kültürü*. A. Onacak (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Soja, E. (2017). *Postmodern Coğrafyalar*. Y. Çetin (Çev.). İstanbul: Sel Yayınları.
- Tomlinson, J. (2004). *Küreselleşme ve Kültür*. A. Eker (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Urry, J. (1999). *Mekanları Tüketmek*. R. G. Öğdül (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek. H. (2000). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yırtıcı, H. (2009). *Çağdaş Kapitalizmin Mekansal Örgütlenmesi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Extended Abstract

Urban spaces in the modern sense have started to gain visibility as a result of changes in the field of production relations with the industrial revolution. According to Mumford, while capitalism aims to expand the market volume and make every part of the city a tradable commodity, workers spend most of the day in the factories within the Fordist production process (2007, pp. 548-549). Capitalism entered a period of economic depression in 1929 as a result of the accumulation of surplus value in a single hand after the commodity production and capital accumulation process in the industrial city. The efforts made to overcome this crisis, which emerged as a result of the shrinking demand, led to the formation of a new social system. The emphasis in capitalism shifted from the field of production to the field of consumption, especially in the late 1960s, (Yırtıcı, 2009, p. 100). The flexibility process in labor and capital, which was supported by the post-Fordist production, affected and transformed the spatial practices.

In the 1970s, the Marxist spatial analysis, together with other disciplines such as economics, sociology and geography, defined the city not only as the center of industrial production and accumulation, but also as a control point where the labor, exchange and consumption habits of the capitalist society are reproduced (Soja, 2017, pp. 129-130). In the process of increasing privatization in the economic and social fields and the erosion of organized structure in the free market economy as an outcome of neoliberal economic system, individuals have started to live increasingly more insecure and liquid living conditions in the urban area. In the solid modernity based on the Fordist model, the principle of temporal continuity stands out, while short term and instantness have become the ultimate ideal in liquid modern conditions (Bauman, 2018, p. 188).

As a cultural instrument that stands out in contemporary societies, the television contributes to the formation of social memory by bringing news and information contents from many geographies in the globalizing world into the daily lives of individuals with

the notion of synchronicity. Cultural memory, a part and carrier of the cultural space shared in the postmodern urban space, has shaped within the technical possibilities of each period. Cultural memory is created in the media that is engaged in many different symbolic activities, from stories that are conveyed from one generation to another in oral culture to more advanced media technologies with a wider range of recalling in temporal and spatial dimensions, such as texts, films and internet. Each media has its specific way of remembering and leaves its trace on the memory (Erll, 2008, p. 389). Familiar cultural life patterns of the past within the cultural memory circulating through the media are integrated into the lives of individuals as nostalgic elements in the postmodern culture. These cultural forms create a memory ecology that has a functional importance for individuals in the process of overcoming uncertainties and risks in the postmodern urban area and enable them to construct their self.

This study aims to examine the nostalgic tendencies that stand out in the representations in television series from a critical perspective while focusing on the collective production process of cultural memory in postmodern urban spaces. Accordingly, the subject was studied through channels broadcasting at a national scale and a purposive sample, which is preferred in many qualitative studies, was determined in the study considering that it may create a rich source of information for the study problem. The series “*Tutunamayanlar*” aired on TRT 1 between 31.03.2020 and 21.04.2020, when the study was conducted, and its contents were analyzed using the *Qualitative Content Analysis* method based on the paradigm created in the field on the theoretical level. In the study, prominent themes of the series are interpreted based on the information given at the theoretical level, and the social construction of cultural memory and nostalgic elements in postmodern culture is tried to be presented.

In this social and cultural structure, intergenerational transfer of memory occurs by means of today’s technological possibilities, especially the media. While the television emerges as the construction site of cultural memory in the postmodern urban space with its widespread use, the symbolic universes in the semantic space created by television have a functional importance for individuals to overcome the challenges that individuals may fall into in liquid and discontinuous postmodern living conditions. As in the series *Tutunamayanlar*, prominent nostalgic elements in the cultural memory serve to revive in postmodern urban spaces the life universe with certain boundaries and institutional structure in traditional and modern social forms while circulating in the cultural domain in television representations. As a result, individuals avoid the risk of facing conflicts and uncertainties in their daily lives.

In this context, the series *Tutunamayanlar* stands out as a production that attentively analyzes the socio-economic and cultural dynamics behind today’s postmodern lifestyle. The production addresses the dynamics that shape the individual and the life universe in the daily life of global system by taking comedy in an absurd way in its fictional narrative, while, on the other hand, helping people who experience loss of orientation in postmodern life to make sense of their daily lives by creating a holding point with its nostalgic elements. Nostalgic elements and values of the day come together and are integrated into the consumption economy in the memory ecology created by the TV series.